

VOORBEREIDENDE EKSAMEN

2023

10782

GEOGRAFIE

(VRAESTEL 2)

TYD: 3 uur

PUNTE: 150

GEOGRAFIE: Vraestel 2

10782A

17 bladsye

X05

INSTRUKSIES EN INLIGTING

1. Hierdie vraestel bestaan uit TWEE AFDELINGS.

AFDELING A:

VRAAG 1: LANDELIKE EN STEDELIKE NEDERSETTINGS (60 PUNTE)

VRAAG 2: EKONOMIESE GEOGRAFIE VAN SUID-AFRIKA (60 PUNTE)

AFDELING B:

VRAAG 3: GEOGRAFIESE VAARDIGHEDE EN TEGNIEKE (30 PUNTE)

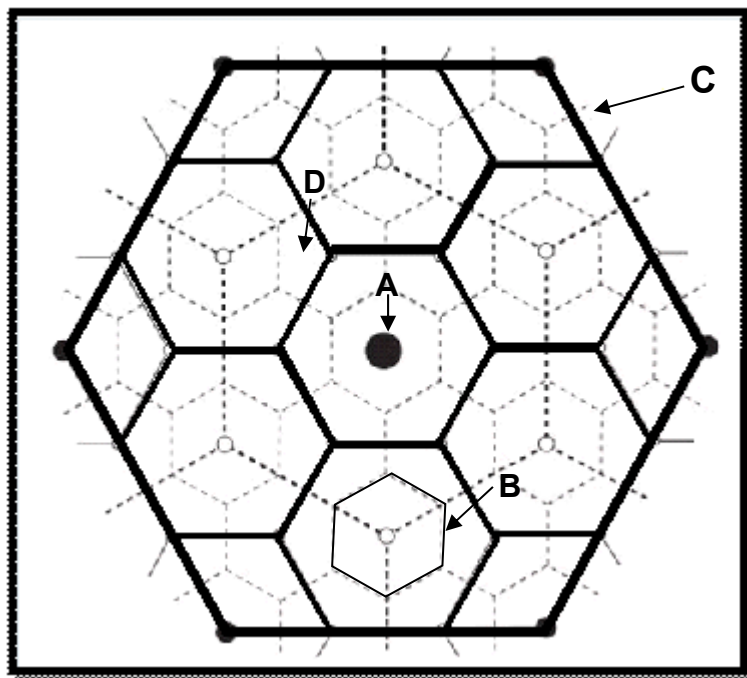
2. Beantwoord AL DRIE vrae.
3. Alle diagramme is by die VRAESTEL ingesluit.
4. Laat 'n reël oop tussen onderafdelings van vrae wat beantwoord is.
5. Begin ELKE vraag bo-aan 'n NUWE bladsy.
6. Nommer die antwoorde korrek volgens die nommeringstelsel wat in hierdie vraestel gebruik is.
7. MOENIE in die kantlyne van die ANTWOORDBOEK skryf NIE.
8. Teken volledige benoemde diagramme wanneer dit gevra word.
9. Beantwoord in VOLSINNE, behalwe waar jy moet benoem, noem, identifiseer of 'n lys maak.
10. Die meeteenhede MOET in die finale antwoord aangedui word, bv. 1 020 hPa, 10 km, 4 °C en 45 m.
11. Jy mag 'n nie-programmeerbare sakrekenaar gebruik.
12. Jy mag 'n vergrootglas gebruik.
13. Skryf netjies en leesbaar.

SPESIFIEKE INSTRUKSIES EN INLIGTING VIR AFDELING B

14. 'n 1 : 50 000 topografiese kaart 2726 BC BOTHAVILLE en 'n 1 : 10 000 ortofotokaart 2726 BC 13 BOTHAVILLE word verskaf.
15. Die gebied wat met ROOI/SWART op die topografiese kaart afgebaken is, stel die gebied voor wat deur die ortofotokaart gedek word.
16. Toon ALLE berekeninge waar van toepassing. Punte sal vir stappe in berekeninge toegeken word.
17. Jy moet die topografiese kaart en die ortofotokaart aan die einde van hierdie eksamensessie by die toesighouer inhandig.

AFDELING A: LANDELIKE EN STEDELIKE NEDERSETTINGS EN EKONOMIESE GEOGRAFIE VAN SUID-AFRIKA**VRAAG 1: LANDELIKE EN STEDELIKE NEDERSETTINGS**

- 1.1 Verwys na die volgende diagram wat die hiërargie van stedelike plekke voorstel. Verskeie opsies word as moontlike antwoorde op die volgende vrae gegee. Kies die korrekte antwoord en skryf slegs die letter (A – D) langs die vraagnommers (1.1.1 tot 1.1.8) in die ANTWOORDBOEK neer, bv. 1.1.9 D.

[Bron: Classical Place Theory (geography.name)]

- 1.1.1 Die bostaande diagram verteenwoordig die ... model/teorie.
- A konsentriese sirkel
 - B veelvuldigekeerne
 - C Harris en Ullman
 - D sentrale plek
- 1.1.2 Die geograaf wat die teorie ontwerp het wat in VRAAG 1.1.1 genoem is, staan bekend as ...
- A Walter Christaller.
 - B Marvin Harris.
 - C Harold A. Ullman.
 - D David Anderson.

1.1.3 Na aanleiding van die hiërargie van nedersettings, **A** op die diagram verteenwoordig 'n ...

- A dorp.
- B stad.
- C gehuggie.
- D dorpie.

1.1.4 Lyn **B** op die diagram verteenwoordig die grens van 'n ... handelsgebied.

- A gehuggie
- B dorpie
- C dorp
- D stad

1.1.5 Nedersetting ... sal 'n ... en 'n groot reikwydte hê.

- (i) A
- (ii) D
- (iii) groot invloedseer
- (iv) klein invloedseer

- A (i) en (iii)
- B (i) en (iv)
- C (ii) en (iii)
- D (ii) en (iv)

1.1.6 Die nedersettingstipe by **A** op die diagram is 'n ... dorp.

- A gespesialiseerde
- B vragverbrekings
- C sentrale plek
- D handel- en vervoer

1.1.7 Watter van die volgende dienste is 'n hoër-orde diens met die grootste reikwydte?

- A Karwas
- B Ferrari-handelaar
- C Bakery
- D Eksklusiewe juwelierswinkel

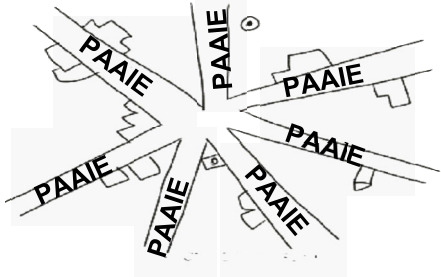
1.1.8 Die ... is nodig vir 'n besigheid om te oorleef.

- A reikwydte van goedere
- B vermenigvuldigingseffek
- C drempelbevolking
- D invloedseer

(8 x 1) (8)

- 1.2 Kies 'n prent uit KOLOM B wat by die beskrywing in KOLOM A pas. Skryf slegs die letter (A – H) langs die vraagnommers (1.2.1 tot 1.2.7) in die ANTWOORDBOEK neer, bv. 1.2.8 I.

KOLOM A		KOLOM B	
1.2.1	'n Nedersetting waar verskeie paaie ontmoet	A	
1.2.2	Nedersettings wat ontwikkel het as gevolg van 'n droë punt	B	
1.2.3	Bestaansboerdery vind by hierdie nedersettings plaas	C	
1.2.4	Hierdie nedersettings ontwikkel langs 'n mensgemaakte kenmerk	D	
1.2.5	'n Nedersetting wat as 'n verdedigingsterrein gebruik kan word	E	

1.2.6	Nedersettings langs 'n rivier wat toegang tot mekaar benodig	F	
1.2.7	'n Nedersetting in die Noordelike Halfrond	G	
		H	

[Bron: <http://www.geog.biz/wp-content/uploads/2019/11/WW-settlement-Year-10.pdf>]

(7 x 1)

(7)

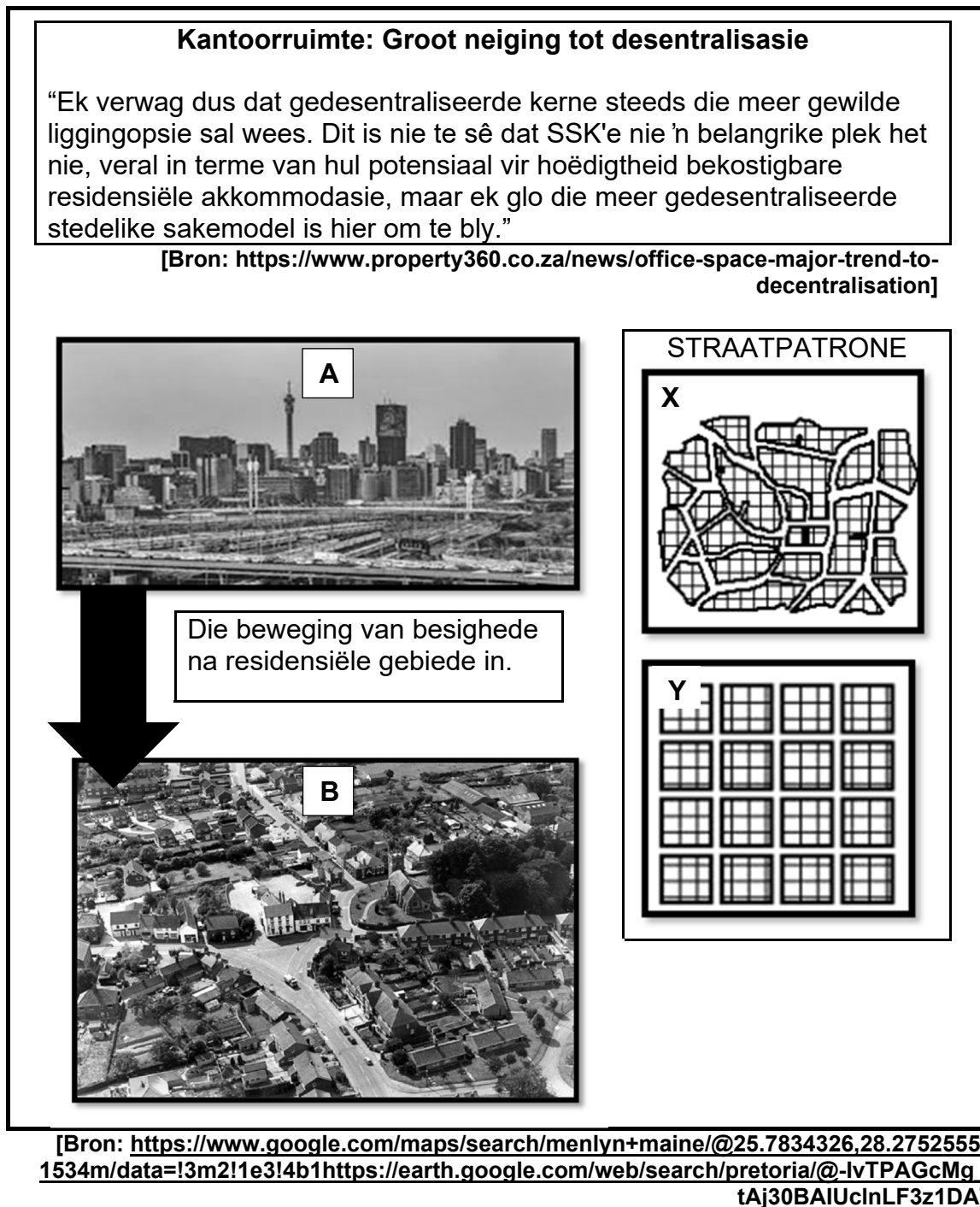
1.3 Bestudeer die spotprent hieronder wat op landelik-stedelike migrasie gebaseer is.

[Aangepas uit <https://slideplayer.com/slide/9402187/>]

- 1.3.1 Definieer die term *landelik-stedelike migrasie*. (1 x 2) (2)
- 1.3.2 Verskaf EEN stootfaktor wat in die spotprent sigbaar is. (1 x 1) (1)
- 1.3.3 Verduidelik die impak wat die stootfaktor genoem in VRAAG 1.3.2 op die landelike gebiede sal hê. (1 x 2) (2)
- 1.3.4 Voorspel die sosiale impak van landelike-stedelike migrasie op stedelike gebiede. (2 x 2) (4)
- 1.3.5 Stel DRIE strategieë voor wat die regering kan implementeer om mense aan te moedig om in die landelike gebiede te bly. (3 x 2) (6)

1.4 Verwys na die infografika hieronder om die vrae wat volg te beantwoord.

- 1.4.1 Identifiseer die grondgebruiksone wat as **A** in die infografika aangedui word. (1 x 1) (1)
- 1.4.2 Haal uit die infografika aan die belangrikheid van die grondgebruiksone wat as **A** geïdentifiseer is. (1 x 1) (1)
- 1.4.3 Noem EEN eienskap van grondgebruiksone **A** wat in die infografika sigbaar is. (1 x 1) (1)

- 1.4.4 (a) Watter straatpatroon, **X** of **Y**, word gewoonlik met die grondgebruiksone by **A** geassosieer? (1 x 1) (1)
(b) Gee 'n rede vir jou antwoord op VRAAG 1.4.4 (a). (1 x 2) (2)
- 1.4.5 Gee 'n term wat gebruik word vir die beweging van besighede weg van grondgebruiksone **A** af na die voorstede toe. (1 x 1) (1)
- 1.4.6 Mense en besighede word dikwels gedwing om uit grondgebruiksone **A** te beweeg. Bespreek, in 'n paragraaf van ongeveer AGT reëls, faktore wat veroorsaak dat besighede van grondgebruiksone **A** wegbeweeg. (4 x 2) (8)

- 1.5 Verwys na die gevallestudie hieronder oor hoe Johannesburg beplan om informele nedersettings op te gradeer.

JOHANNESBURG BEPLAN OM INFORMELE NEDERSETTINGS OP TE GRADEER

17 Augustus 2022 – 07:00

'n Drie-fase ontwikkelingsbenadering sal die behuisingsagterstand verlig, sê Johannesburg se LUR.

Menslike nedersettings LUR vir Johannesburg, Mlungisi Mabaso, glo dat die opgradering van informele nedersettings en die herontwikkeling van koshuise sal help om die stad se behuisingsprobleme op te los. Mabaso het aan Times LIVE gesê die stad het 'n agterstand van 480 000 mense op die behuisings-waglys, maar hulle het selfs meer mense geïdentifiseer wat behuising benodig.

“Ons skatting is meer as 'n halfmiljoen, met diegene in die informele nedersettings en koshuise wat nog nie aansoek gedoen het nie,” het hy gesê.

Hy het gesê die departement het 318 informele nedersettings in die stad herken, maar daar is ander nedersettings wat nog herken moet word.

Daar is 36 000 goedgekeurde subsidies vir 1996 wat nog nie toegeken is nie en 15 000 aansoekers van 1997 wat nog nie toegeken is nie. “Sodra jy dit aangespreek het, het jy reg laat geskied.” Mlungisi Mabaso, LUR vir menslike nedersettings het gesê. “Op die ou end wil ons almal van hulle goedkeur.”

Die stad beplan om die informele nedersettings in drie fases op te gradeer, met 10 reeds in die derde fase.

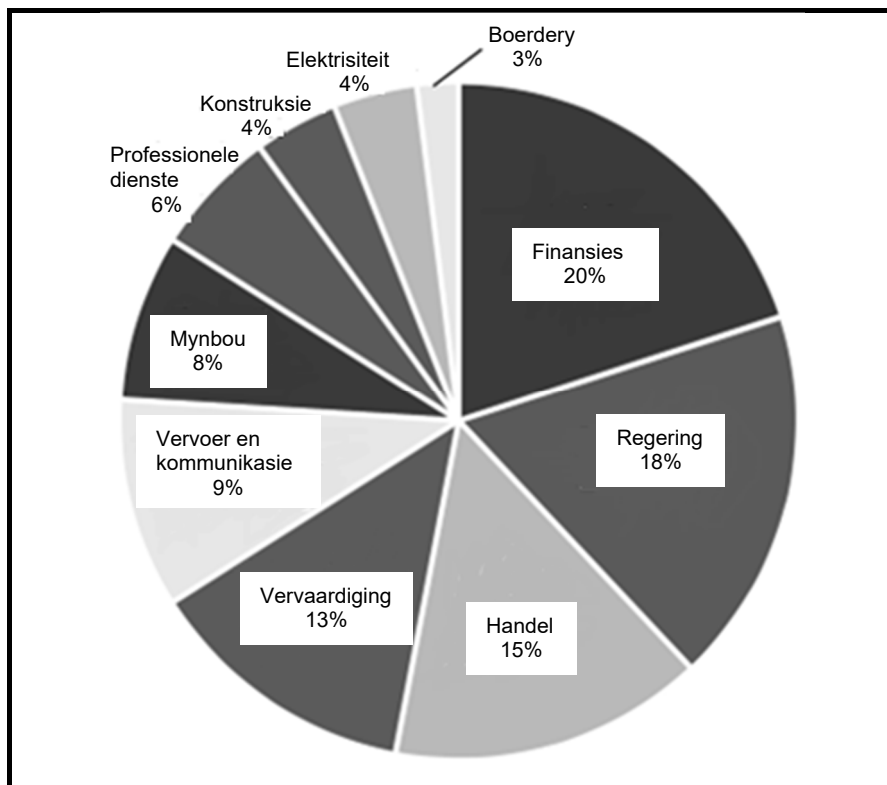
[Aangepas uit <https://www.timeslive.co.za/news/south-africa/2022-08-17-heres-how-johannesburg-plans-to-upgrade-informal-settlements/>]

- 1.5.1 Wat is 'n *informele nedersetting*? (1 x 2) (2)
- 1.5.2 Volgens die artikel, hoeveel mense is op die behuisingswaglys? (1 x 1) (1)

- 1.5.3 Haal bewys vanuit die artikel aan wat wys dat baie mense in Johannesburg tans in informele nedersettings woon. (1 x 1) (1)
- 1.5.4 Verduidelik TWEE moontlike redes waarom so baie mense tans in informele nedersettings rondom die Johannesburg-omgewing bly. (2 x 2) (4)
- 1.5.5 Noem EEN sosiale kwessie wat met informele nedersettings geassosieer word. (1 x 1) (1)
- 1.5.6 Stel DRIE strategieë voor wat die Johannesburgse munisipaliteit kan gebruik om informele nedersettings te opgradeer om die behuisingsprobleme in Johannesburg op te los. (3 x 2) (6)
- [60]

VRAAG 2: EKONOMIESE GEOGRAFIE VAN SUID-AFRIKA

- 2.1 Verwys na die sirkelgrafiek hieronder wat die bydrae van die ekonomiese sektore tot die BBP toon. Kies die korrekte woord(e) tussen hakies om die sinne WAAR te maak. Skryf slegs die woord(e) langs die vraagnommers (2.1.1 tot 2.1.8) neer, bv. 2.1.9 Dienste.

[Bron: <https://openbooks.uct.ac.za/uct/catalog/download/29/52/1578?inline=1>]

- 2.1.1 Die bydrae van finansiering is 20% tot die (kwaternêre/tersiêre) sektor.
- 2.1.2 Die primêre sektor se bydrae is (3%/11%).

2.1.3 Konstruksie dra 4% by tot die (primêre/sekondêre) sektor.

2.1.4 Die (sekondêre/tersiêre) sektor dra die meeste by tot die BBP.

2.1.5 Die (tersiêre/kwaternêre) sektor se bydrae word in die sirkelgrafiek hierbo uitgesluit.

2.1.6 Die (primêre/sekondêre) sektor dra die minste by tot die BBP.

2.1.7 Die regering dra by tot die (tersiêre/kwaternêre) sektor.

2.1.8 (BBP/BNP) is die totale waarde van alle goedere en dienste wat binne en buite die land geproduseer word. (8 x 1)

(8)

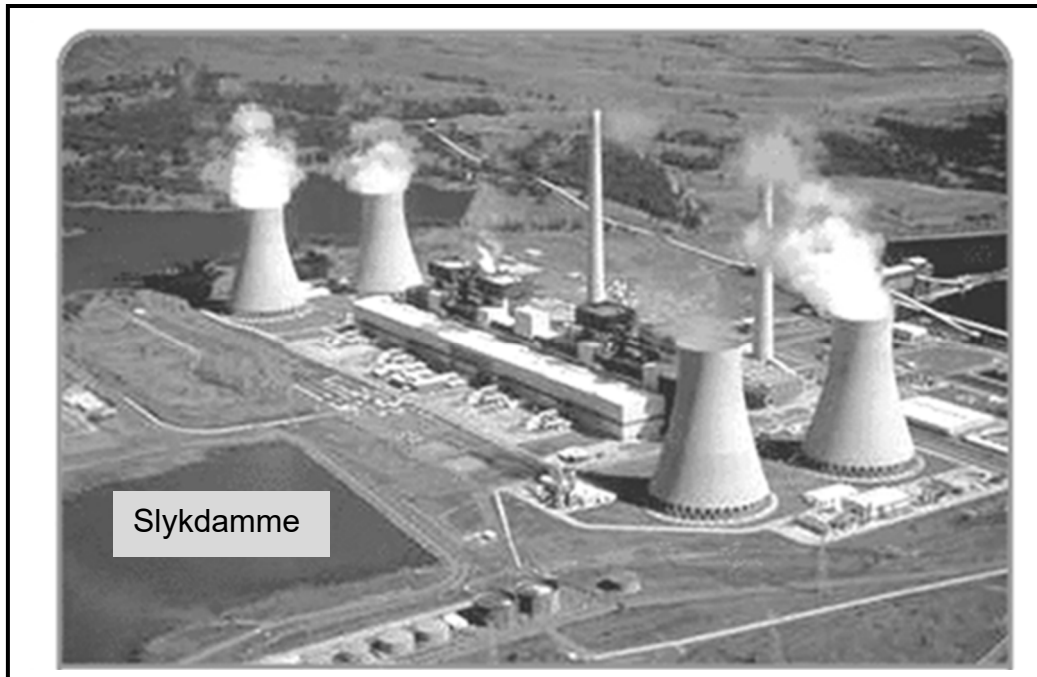
2.2 Kies 'n term uit KOLOM B wat by die beskrywing in KOLOM A pas. Skryf slegs Y of Z langs die vraagnommers (2.2.1 tot 2.2.7) in die ANTWOORDBOEK neer, byvoorbeeld 2.2.8 Z.

KOLOM A		KOLOM B	
2.2.1	Industrieë wat oral geleë is omdat produkte meestal bederfbaar is	Y Z	Alomteenwoordige industrieë Ongebonde industrieë
2.2.2	'n Industrie wat brood produseer wat naby die mark geleë is	Y Z	Swaar industrie Markgerigte industrie
2.2.3	Die industrie wat tussen die grondstof en die mark geleë is	Y Z	Brug industrie Grondstof-georiënteerde industrie
2.2.4	Nywerhede wat klein hoeveelhede materiaal vervaardig	Y Z	Ligte industrieë Brug industrieë
2.2.5	Nywerhede het superligte produkte vervaardig wat oral verskeep kan word en oral geleë is	Y Z	Alomteenwoordige industrieë Ongebonde industrieë
2.2.6	Nywerhede wat naby die primêre bron geleë is	Y Z	Grondstof-georiënteerde industrieë Ligte industrieë
2.2.7	'n Nywerheid geleë aan die buitewyke van 'n stedelike gebied	Y Z	Brug industrie Swaar industrie

(1 x 7)

(7)

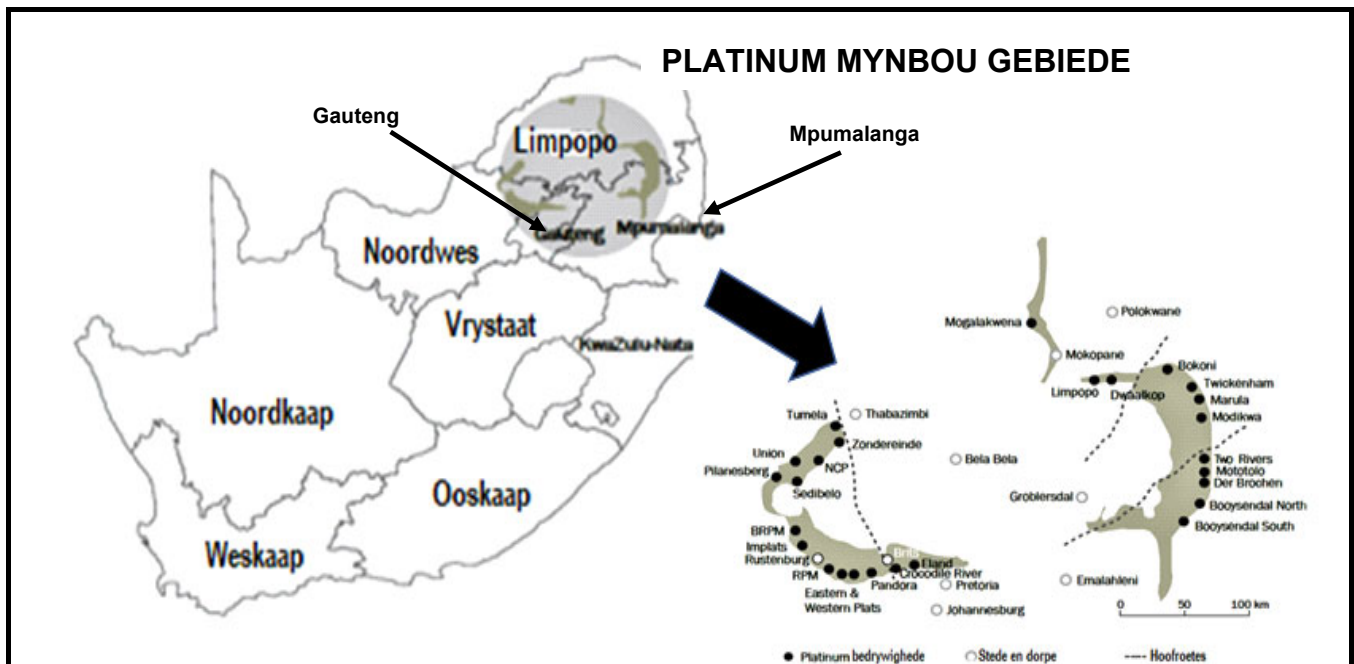
2.3 Die volgende foto toon 'n kragentrale.

[Bron: <https://s-cool.co.uk/gcse/geography/industry/revise-it/the-location-of-industry>]

- 2.3.1 Definieer die term *swaar nywerheid*. (1 x 2) (2)
- 2.3.2 Verwys na die foto en toon TWEE sigbare faktore aan wat die ligging van hierdie swaar industrie gunstig maak. (2 x 1) (2)
- 2.3.3 Vervoer is een van die faktore wat nywerheidsontwikkeling in Suid-Afrika bevoordeel. Verduidelik hoekom dit as sodanig beskou word. (1 x 2) (2)
- 2.3.4 (a) Identifiseer die belangrikste omgewingsuitdaging, vanaf die foto hierbo, wat met die swaar industrie geassosieer word. (1 x 1) (1)
- (b) Waarom word die uitdaging wat in VRAAG 2.3.4 (a) geïdentifiseer is, as 'n omgewingsuitdaging beskou (gesien)? (1 x 2) (2)
- (c) Stel strategieë voor wat nywerhede kan implementeer om die effek van die omgewingsuitdaging genoem in VRAAG 2.3.4 (a) te verminder. (3 x 2) (6)

2.4 Verwys na die infografika hieronder oor platinummynbou.

[Bron: <https://www.mineralscouncil.org.za/sa-mining/platinum>]

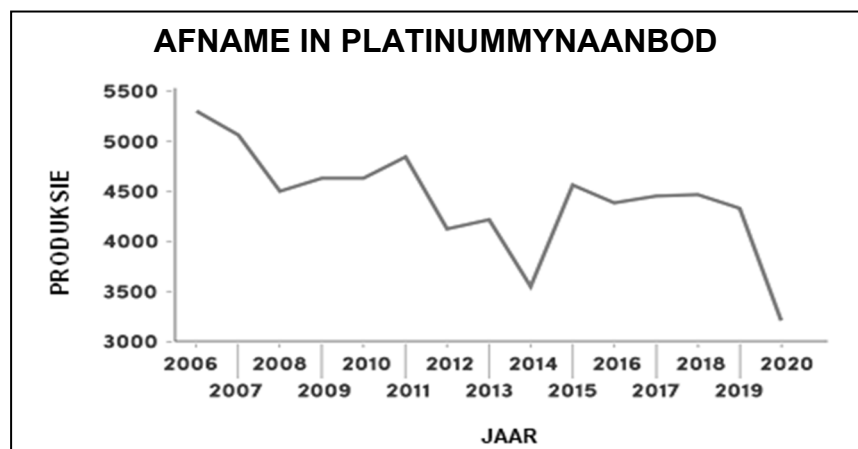
PLATINUMMYNBOU IN SUID-AFRIKA

In Suid-Afrika dateer die ontdekking van die eerste platinumklontjies terug na 1924. Die geoloog Hans Merensky se werk het gelei tot die ontdekking van twee afsettings, wat bekend geword het as die Bosveldstollings-kompleks.

Sedert die Tweede Wêreldoorlog het platinummynerproduksie voortdurend gegroei as 'n reaksie op nuwe toepassings wat vir die metaal ontwikkel is.

'n Beduidende nuwe gebruik van platinum was in die petroleumbedryf waar platinumkatalisators ingestel is om die oktaangradering van petroleum te verhoog en om belangrike primêre grondstowwe vir die groeiende plastiekbedryf te vervaardig. Dit is in die 1960's gevolg deur 'n groeiende vraag na platinumjuweliersware – gegewe die suiwerheid, kleur, aansien en waarde daarvan.

[Aangepas uit <https://auctusmetals.com/south-african-platinum-mine-supply-in-decline-as-demand-gains-significant-traction/>]

[Bron: <https://auctusmetals.com/south-african-platinum-mine-supply-in-decline-as-demand-gains-significant-traction/>]

2.4.1 Identifiseer die DRIE provinsies, vanaf die infografika, waar platinum ontgin word.

(3 x 1)

(3)

- 2.4.2 Verskaf bewyse vanaf die infografika vir die ligging van platinummyne in die provinsies wat in VRAAG 2.4.1 geïdentifiseer is. (1 x 2) (2)
- 2.4.3 Identifiseer TWEE gebruike van platinum uit die infografika. (2 x 1) (2)
- 2.4.4 In 'n paragraaf van ongeveer AGT reëls, stel moontlike redes voor vir 'n afname in die produksie van platinum soos getoon in die infografika. (4 x 2) (8)

2.5 Lees die volgende artikel oor die Coega IOS.

COEGA MAAK BETEKENISVOLLE VORDERING OM DIE OOS-KAAPSE EKONOMIE TE VERBETER

Die Coega IOS (COIS) dra positief by tot die Oos-Kaapse (OK) ekonomie en toon tekens van voortgesette groei en verbetering. Die CIOS-prestasie gedurende die 2017/18-boekjaar het 'n bydrae van ongeveer R3,9 miljard tot die Oos-Kaapse BBP tot gevolg gehad. Die jongste resultate toon bydrae tot ekonomiese inkomste: R1,6 miljard in nasionale belasting; R1,38 miljard se betalingsbalans; en R2,2 miljard se impak op huishoudings,” sê Dr. Ayanda Vilakazi, CIOS eenheidshoof vir bemaking, handelsmerk en kommunikasie.

“Volgens die onafhanklike Muffin-verslag, wat die impak van die Coega IOS op plaaslike markte, produksiekettings, uitvoere, indiensneming en lone ondersoek het, het die meeste van die 45 operasionele beleggers in die IOS en Nelson Mandela Baai Logistieke Park meer as 100 voltydse werksgeleenthede gemiddeld geskep en 69% van beleggers het getoon dat hulle arbeidsmag oor die afgelope vyf jaar toegeneem het. 86% van beleggers het planne bekend gemaak om hul besighede in die nabye toekoms uit te brei, terwyl sommige van hulle óf op hul tweede óf derde uitbreiding is, soos Coega Suiwel,” sê Dr. Vilakazi.

[Aangepas uit <https://www.coega.co.za/NewsArticle.aspx?objID=105&id=744>]

- 2.5.1 Definieer die term *Industriële Ontwikkelingsone*. (1 x 2) (2)
- 2.5.2 In watter provinsie is die Coega IOS geleë? (1 x 1) (1)
- 2.5.3 (a) Wat beteken *die betalingsbalans*? (1 x 2) (2)
- (b) Verduidelik hoe die Coega IOS R1,38 miljard tot die betalingsbalans bygedra het. (1 x 2) (2)
- 2.5.4 Evalueer die ekonomiese impak van die Coega IOS op die plaaslike mark. (2 x 2) (4)
- 2.5.5 Stel strategieë voor hoe die nasionale regering potensiële beleggers kan motiveer om in die Coega IOS te belê. (2 x 2) (4)

[60]

TOTAAL AFDELING A: 120

AFDELING B

VRAAG 3: GEOGRAFIESE VAARDIGHEDE EN TEGNIEKE

AGTERGROND INLIGTING OOR BOTHAVILLE

Koördinate: 27°37'40"S, 26°62'00"O

Geleë in die noordwestelike dele van die Vrystaat Provinsie, by die samevloeiing van die Vals- en Vaalrivier, word die dorp Bothaville as een van die rykste landboudistrikte in die land beskou. Dit vorm 'n sleutelpilaar in die sogenaamde mieliedriehoek as die hartland van Suid-Afrika se mielieproduserende streek. Die distrik Bothaville is ook 'n groot produsent van ander graan soos sonneblom saad, sorghum, grondbone, ens., en dit dien as die hoofrede waarom Bothaville 'n bedrywige plattelandse dorp met 'n lewendige sakesektor geword het. Die hoofkantoor van Graan SA is geleë in Bothaville, en die dorp staan amptelik bekend as die Mieliehoofstad van Suid-Afrika.

[Bron: <https://web.archive.org/web/20100516143452/http://www.bothavillemaizecapital.co.za/>]

Die volgende Engelse terme en hulle Afrikaanse vertalings word op die topografiese kaart gewys.

ENGLISH	AFRIKAANS
Water purification plant	Water suiweringsaanleg
Sewage works	Rioolwerke
Weir	Keerwal
Golf course	Gholfbaan
Landing strip	Landingstrook

3.1 KAARTVAARDIGHEDE EN BEREKENINGE

Verwys na die topografiese kaart.

3.1.1 Die grondgebruik wat by die volgende koördinate, 27°22'10"S en 26°36'30"O gevind kan word is ...

- A bewerkte landerye.
- B ruïnes.
- C 'n begraafplaas.
- D kraglyne.

(1 x 1) (1)

3.1.2 Die rioolwerke in blok **D2** is geleë ... vanaf die uitgrawings in blok **C4**.

- A noordoos
- B suidwes
- C suidoos
- D noordwes

(1 x 1) (1)

Verwys na die Hendrik Potgieter-landingstrook by **F** in blok **B3 – 4** en **C3** op die topografiese kaart. 'n Vliegtuig kom land op die landingstrook vanuit 'n noordoostelike rigting.

3.1.3 Bepaal die ware peiling wat die vlieënier moet gebruik wanneer hy die landingstrook nader.

(1 x 1) (1)

3.1.4 Die beheerkamer moet die landingsproses kommunikeer en moet dus van die magnetiese deklinasie gebruik maak om die korrekte magnetiese peiling te bepaal vir die vlieënier om te gebruik. Bereken die huidige (2023) magnetiese deklinasie vir die kaart.

(5 x 1) (5)

3.1.5 Gebruik jou antwoorde op VRAAG 3.1.3 en VRAAG 3.1.4 en bepaal die magnetiese peiling wat deur vlieëniers vir hierdie landingsproses gebruik word.

(2 x 1) (2)

3.2 KAARTINTERPRETASIE

Verwys na die topografiese kaart.

3.2.1 Vergelyk die straatpatrone by **G** van Bothaville in blok **D2** en **D3** met die straatpatrone van Khotsoeng by **H** in blokke **B4** en **B5**. Teken die volgende tabel oor in jou ANTWOORDBOEK en voltooi die tabel. (4 x 1)

(4)

	G	H
Straatpatroon		
Moontlike rede vir die patroon		

3.2.2 Bothaville kan as 'n (sentrale plek/gespesialiseerde) dorp beskou word. (1 x 1) (1)

3.2.3 Motiveer jou antwoord op VRAAG 3.2.2. (1 x 1) (1)

Verwys na die ortofotokaart.

3.2.4 Silo's is by **I** in blok **B2** geleë.
Sal jy 'n silo as 'n *primêre* of 'n *sekondêre* aktiwiteit klassifiseer? (1 x 1) (1)

3.2.5 Gee 'n rede vir jou antwoord op VRAAG 3.2.4. (1 x 2) (2)

Verwys na die topografiese kaart.

3.2.6 Noem TWEE faktore, uit die topografiese kaart, wat die aanplant van mielies in die Bothaville-streek gunstig maak. (2 x 1) (2)

3.2.7 Noem EEN belemmerende faktor in blok **B3** wat die uitbreiding/groei van die mielieplantasie op die Enkelboom-plaas in 'n suidoostelike rigting sal verhoed. (1 x 1) (1)

3.3 GEOGRAFIESE INLIGTINGSTELSEL (GIS)

Verwys na die ortofotokaart.

3.3.1 Die ortofoto is 'n voorbeeld van (vektor/raster) data. (1 x 1) (1)

3.3.2 Verduidelik hoe die data, gekies in VRAAG 3.3.1 verkry is. (1 x 2) (2)

3.3.3 Identifiseer die lynsimbool aangedui as **J** in blok **D2**. (1 x 1) (1)

3.3.4 Definieer die term *spektorale resolusie*. (1 x 2) (2)

3.3.5 Lewer kommentaar oor die spektorale resolusie van die ortofotokaart. (1 x 2) (2)

TOTAAL AFDELING B: 30

TOTAAL: 150